

4. Про дорожній рух: Закон України від 30 червня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 31. – Ст. 338.
5. Про автомобільні дороги: Закон України від 8 вересня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 51. – Ст. 556.
6. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб: Закон України від 4 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 35. – Ст. 236; 2005. – № 5. – Ст. 116.
7. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 3 квітня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 27. – Ст. 208.
8. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
9. Про Положення про Державну автомобільну інспекцію Міністерства внутрішніх справ: постанова Кабінету Міністрів України № 341 від 14 квітня 1997р. // Офіційний вісник України. – 1997 – № 16. – Ст. 52.
10. Про затвердження Інструкції з питань діяльності підрозділів дорожньо-патрульної служби Державтоінспекції МВС: наказ МВС України № 111 від 27 березня 2009 р. // Офіційний вісник України. – 2009. – № 51. – Ст. 1777.
11. Про затвердження Положення про органи безпеки дорожнього руху Міністерства оборони України: наказ Міністра оборони України № 330 від 1 листопада 1999 р. (в редакції наказу Міністра оборони України від № 243 від 15 травня 2007 р.) // Офіційний вісник України. – 2007. – № 41. – Ст. 1641.
12. Про затвердження Положення про службу безпеки дорожнього руху Держкомкордону України: наказ Держкомкордону України №169 від 24 квітня 1998 р. // Офіційний вісник України. – 1998. – № 23. – Ст. 206.
13. Про затвердження Порядку оперативного інформування учасників дорожнього руху про надзвичайні ситуації природного або техногенного характеру, що сталися на автомобільних дорогах загального користування, ускладнення гідрометеорологічних та інших умов дорожнього руху, стану проїзду, дорожнього покриття та аварійності: наказ Державної служби автомобільних доріг України, Міністерства транспорту та зв'язку України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Державного комітету телебачення та радіомовлення України № 383/792/513/951/285 від 28 жовтня 2010 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 91. – Ст. 3225.
14. Про затвердження Інструкції про порядок обліку дорожньо-транспортних пригод і осіб, які в них постраждали, та обміну інформацією між закладами охорони здоров'я і органами внутрішніх справ: наказ МВС України та МОЗ України № 205/353 від 25 червня 2007 р. // Офіційний вісник України. – 2007. – № 52. – Ст. 2152.

УДК 342.95 : 351.72

Ю.С.Назар

*Начальник кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
Львівського державного університету
внутрішніх справ, к.ю.н., доцент*

СКЛАД АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 164-12 КУПАП «ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА»

Стаття присвячена аналізу складу адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 164-12 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Порушення бюджетного законодавства». Досліджено об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт та суб'єктивну сторону цього правопорушення.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, порушення бюджетного законодавства, розпорядники бюджетних коштів, одержувачі бюджетних коштів.

Стаття посвящена аналізу состава административного правонарушения, предусмотренного статьей 164-12 Кодекса Украины об административных правонарушениях «Нарушения бюджетного законодательства». Исследовано объект, объективную сторону, субъект и субъективную сторону этого правонарушения.

Ключевые слова: административное правонарушение, нарушения бюджетного законодательства, распорядители бюджетных средств, получатели бюджетных средств.

The article analyzes the composition of the administrative offenses provided for in section 164-12 of the Code of Ukraine on Administrative Offences «Violations of budget legislation». Investigated object, the objective side, the subject and the subjective side of the offense.

Keywords: *administrative violations, violations of budget legislation, spending money, the recipients of budget funds.*

Постановка проблеми. Прийнятий 8 липня 2010 року Бюджетний кодекс України (далі – БК України) визначив основні засади протидії бюджетним правопорушенням, визначивши, що до учасників бюджетного процесу можуть застосовуватися фінансово-правові заходи впливу, а посадові особи, з вини яких допущено порушення бюджетного законодавства, несуть цивільну, дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з законом. Однією з підстав адміністративної відповідальності є вчинення фізичною особою адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 164-12 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) «Порушення бюджетного законодавства». Актуальність дослідження складу зазначеного адміністративного правопорушення зумовлюється й певною поширеністю таких деліктів. Так, на підставі складених органами Державної фінансової інспекції протоколів судами лише протягом січня-червня 2011 року за адміністративне правопорушення, передбачене статтею 164-12 КУпАП було притягнуто до відповідальності 544 особи [1].

Аналіз досліджень даної проблеми. Окремі аспекти застосування заходів адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства були предметом розгляду Антипова В.І., Битяка Ю.П., Дмитренко Е.С., Лук'янця Д.М., Мироненка Т.Є., Колпакова В.К., Остапенка О.І., Савченко Л.А., Сікорської І.А. та інших науковців. Проте комплексного аналізу складу адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 164-12 КУпАП, з урахуванням змін до КУпАП від 8 липня 2010 року та сучасної правозастосовчої практики, здійснено не було.

Метою цієї статті є визначення характерних особливостей складу адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 164-12 КУпАП «Порушення бюджетного законодавства», що сприятиме уникненню помилок при кваліфікації цього правопорушення.

Виклад основних положень. Поняття складу правопорушення було відоме ще давньоримським юристам, та як наукове поняття воно введене в обіг понад двісті років тому. Вчення про склад правопорушення посідає одне з центральних місць в адміністративно-правовій науці та має велике практичне значення, оскільки, по-перше, сприяє виявленню найбільш істотних ознак антигромадських діянь, їхньому розмежуванню і встановленню справедливих санкцій; по-друге, допомагає правильно кваліфікувати правопорушення й обрати адекватні їм заходи впливу; по-третє, дозволяє зрозуміти закон, сприяє навчання юристів та правовому вихованню громадян [2, с. 43]. Складом адміністративного правопорушення вважається сукупність об'єктивних та суб'єктивних ознак, наявність яких дає підставу кваліфікувати певну дію чи бездіяльність як адміністративне правопорушення. Традиційно елементами складу адміністративного правопорушення визнають об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт і суб'єктивну сторону.

Об'єктом адміністративного порушення є суспільні відносини, які можуть регулюватись різними галузями права, але охороняються за допомогою застосування заходів саме адміністративної відповідальності. До об'єктів адміністративно-правової охорони відносяться суспільні відносини, що виникають на стадіях складання проектів бюджетів; розгляду та прийняття закону про Державний бюджет України, рішень про місцеві бюджети; підготовки та розгляду звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

Об'єктивною стороною адміністративного правопорушення вважають зовнішній прояв протиправної поведінки, внаслідок якої здійснюється посягання на об'єкт адміністративно-правової охорони. Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 164-12 КУпАП виявляється у діяльності суб'єктів, яка є порушеннями бюджетного законодавства.

Частина 1 статті 164-12 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за наступні порушення бюджетного законодавства: включення недостовірних даних до бюджетних запитів, що призвело до затвердження необґрунтованих бюджетних призначень або необґрунтованих бюджетних асигнувань; порушення вимог БК України при здійсненні попередньої оплати за товари, роботи та послуги за рахунок бюджетних коштів, а також порушення порядку і термінів здійснення такої оплати; здійснення платежів за рахунок бюджетних коштів без реєстрації бюджетних зобов'язань, за відсутності підтвердних документів чи при включенні до платіжних документів недостовірної інформації, а також безпідставна відмова у проведенні платежу органами Державної казначейської служби України; порушення вимог БК України при здійсненні витрат державного бюджету (місцевого бюджету) у разі несвоєчасного набрання чинності законом про Державний бюджет України (несвоєчасного прийняття рішення про місцевий бюджет) на відповідний рік. За такі порушення передбачено накладення штрафу на посадових осіб від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

Збільшені розміри штрафів встановлено за дії, передбачені частиною 3 та 5 статті 164-12 КУпАП. Зокрема, взяття зобов'язань без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, встановлених БК України чи законом про Державний бюджет України на відповідний рік; включення до складу спеціального фонду бюджету надходжень з джерел, не віднесених до таких БК України чи законом про Державний бюджет України на відповідний рік; зарахування доходів бюджету на будь-які рахунки, крім

єдиного казначейського рахунку (за винятком коштів, що отримуються установами України, які функціонують за кордоном), а також акумулювання їх на рахунках органів, що контролюють справляння надходжень бюджету; зарахування доходів бюджету до іншого, ніж визначено БК України чи законом про Державний бюджет України на відповідний рік, бюджету, в тому числі внаслідок здійснення поділу податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів між бюджетами з порушенням визначених розмірів; здійснення державних (місцевих) запозичень, надання державних (місцевих) гарантій з порушенням вимог БК України; прийняття рішень, що призвели до перевищення граничних обсягів державного (місцевого) боргу чи граничних обсягів надання державних (місцевих) гарантій; розміщення тимчасово вільних коштів бюджету з порушенням вимог БК України; створення позабюджетних фондів, порушення вимог БК України щодо відкриття позабюджетних рахунків для розміщення бюджетних коштів; надання кредитів з бюджету чи повернення кредитів до бюджету з порушенням вимог БК України та/або встановлених умов кредитування бюджету; здійснення бюджетними установами запозичень у будь-якій формі або надання бюджетними установами юридичним чи фізичним особам кредитів з бюджету всупереч БК України; порушення вимог БК України щодо виділення коштів з резервного фонду бюджету тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від п'ятдесяти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Здійснення видатків, кредитування місцевого бюджету, які відповідно до БК України мають проводитися з іншого бюджету; здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням всупереч БК України чи закону про Державний бюджет України на відповідний рік; нецільове використання бюджетних коштів; видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону; здійснення видатків на утримання бюджетної установи одночасно з різних бюджетів всупереч БК України чи закону про Державний бюджет України на відповідний рік тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від сімдесяти до вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Суб'єктом адміністративного правопорушення відповідно до норм КУпАП вважається деліктоздатна фізична особа. Адміністративна деліктоздатність передбачає, що особа може бути притягнена до адміністративної відповідальності лише після досягнення визначеного законодавством віку (16 років) та коли вона володіє таким рівнем свідомості, фізичного та психічного розвитку, які дозволяють їй правильно оцінити суспільну значимість і зміст вчиненого правопорушення. Суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 164-12 КУпАП, можуть бути лише посадові особи учасників бюджетного процесу – розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів. Самі ж розпорядники та одержувачі бюджетних коштів виступають основними суб'єктами бюджетно-правової відповідальності, до яких на сьогодні застосовується визначене коло заходів бюджетно-правової відповідальності [3, с. 35]. Розпорядниками бюджетних коштів вважаються бюджетні установи (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету – стаття 2 БК України), а одержувачами таких коштів вважаються суб'єкти господарювання, громадські чи інші організації, які не мають статусу бюджетної установи, уповноважені розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, та отримують на їх виконання кошти бюджету.

Для визнання певної фізичної особи суб'єктом адміністративного правопорушення за статтею 164-12 КУпАП необхідно враховувати законодавчі дефініції «посадова особа». Визначення посадових осіб розпорядників бюджетних коштів (бюджетні установи) здійснюється за допомогою норм законів України «Про державну службу» та «Про службу в органах місцевого самоврядування». Посадовими особами в системі державної служби вважаються керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій. А посадовою особою місцевого самоврядування є особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету. Ці законодавчі визначення посадових осіб піддавалися справедливій критиці [4, с. 316; 5, с. 34], але відповідні норми змінено так і не було. Тому, враховуючи сучасний стан законодавства, для забезпечення єдиних підходів у процесі правозастосування критерій виконання особами організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій може бути застосований і при визначенні посадових осіб, діяльність яких не підпадає під дію норм законодавства про державну службу та службу в органах місцевого самоврядування, але вони займають відповідні посади в бюджетних установах.

Для визначення посадових осіб одержувачів бюджетних коштів (юридичні особи усіх форм власності) необхідно використовувати норми статті 89 Господарського кодексу України (посадовими особами господарського товариства визнаються голова та члени виконавчого органу, голова ревізійної комісії (ревізор), а у разі створення ради товариства (спостережної ради) – голова і члени цієї ради) та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність окремих видів юридичних осіб, а також враховувати положення установчих документів.

Обов'язковою ознакою посадової особи як суб'єкта адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства є «наявність повноважень щодо розпорядження в адміністративному порядку грошовими ресурсами» [6, с. 21]. Такій ознаці відповідають особи, яким згідно законодавства чи установчих документів надано право розпорядження рахунками і підписання платіжних, розрахункових та інших розпорядчих документів. Згідно п. 12.3 Порядку обслуговування державного бюджету за видатками та операціями з надання та повернення кредитів, наданих за рахунок коштів державного бюджету [7] органи Державного казначейства України за дорученнями розпорядників та одержувачів бюджетних коштів здійснюють платежі на підставі платіжних доручень, обов'язковим реквізитом яких є підписи відповідальних осіб платника. Право першого підпису належить першому керівнику (командиру, начальнику) та його заступникам, а право другого підпису належить головному бухгалтеру та його заступнику (начальнику структурного підрозділу, на який покладено функцію ведення бухгалтерського обліку та складання звітності, та його заступнику) або особам, відповідальним за ведення бухгалтерського обліку та складання звітності [8].

Таким чином, суб'єктами адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 164-12 КУпАП, є керівники, їх заступники, головні бухгалтери та інші посадові особи розпорядника чи одержувача бюджетних коштів, які внаслідок наданого їм права розпорядження рахунками і підписання відповідних документів здійснили порушення бюджетного законодавства.

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення характеризує психічне ставлення суб'єкта до вчиненого протиправного діяння. Адміністративно-карне порушення законодавства про бюджетну систему вчинюється, як правило, умисно. У статті 10 КУпАП зазначається, що адміністративне правопорушення визнається вчиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків. Та зважаючи на те, що «при виконанні формальних складів умисел полягає в усвідомленні протиправності дій і бажанні їх вчинити» [9, с. 271], адміністративне правопорушення, передбачене статтею 164-12 КУпАП, буде вчинено умисно, коли посадова особа розпорядника чи одержувача бюджетних коштів усвідомлювала протиправний характер своєї діяльності та бажала здійснити відповідні дії чи утриматись від певних вчинків.

Можливі випадки і необережного вчинення адміністративного правопорушення – коли посадова особа недотримується порядку проведення операцій з бюджетними коштами чи здійснює їх нецільове використання через недостатнє знання нормативно-правових актів. При цьому знання норм цих актів було обов'язком відповідної особи. Для кваліфікації адміністративно-карного діяння мета та мотив порушення законодавства про бюджетну систему правового значення не мають.

Висновки. Важливим завданням адміністративно-юрисдикційних органів, що здійснюють притягнення посадової особи учасника бюджетного процесу до адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства є чітке визначення елементів складу відповідного правопорушення. Склад адміністративного делікту відображає систему ознак, яка є необхідною і достатньою для застосування заходів адміністративної відповідальності. Якщо немає складу правопорушення, то немає й самого правопорушення.

Особливої ретельності від правозастосовчих органів потребує визначення суб'єктів та об'єктивної сторони адміністративного правопорушення. Позитивним моментом чинної редакції статті 164-12 КУпАП (зміни були внесені на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Бюджетного кодексу України» [10]) є деталізація об'єктивної сторони правопорушення – закріплення вичерпного переліку дій та бездіяльності суб'єктів, за які може бути притягнуто до адміністративної відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Звіт про результати діяльності органів Державної контрольно-ревізійної служби за січень-червень 2011 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/79570>.*
2. *Колтаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посібник / В.К. Колтаков. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 256 с.*
3. *Якимчук Н.Я. Правовий статус розпорядників бюджетних коштів в Україні: автореф. дис. докт. юрид. наук: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Н.Я. Якимчук. — К., 2010 — 42 с.*
4. *Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). — К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. — 584 с.*
5. *Матіос А. Генезис адміністративно-правового статусу посадової особи / А. Матіос // Право України. — 2006. — №1. — С. 33-37.*
6. *Остапенко О.І. Суб'єкти, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення: Навчальний посібник / О.І. Остапенко. — Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. — 213 с.*
7. *Наказ Міністерства фінансів України від 30 вересня 2011 року № 1223 «Про затвердження Порядку обслуговування державного бюджету за видатками та операціями з надання та повернення*

кредитів, наданих за рахунок коштів державного бюджету» // Офіційний вісник України. – 2011. – № 97. – Ст. 3561.

8. Наказ Державного казначейства України від 2 грудня 2002 року № 221 «Про затвердження Порядку відкриття рахунків у національній валюті в органах Державного казначейства України» // Офіційний вісник України. – 2002. – № 51. – Ст. 2344.

9. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: Монографія / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.

10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Бюджетного кодексу України: Закон України від 8 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 48. – Ст. 564.

УДК: 343.971

Л.В.Самарай

здобувач кафедри кримінології Національної академії внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ АГРЕСІЇ

Розглядається поняття та сутність агресії та агресивної поведінки, визначаються причини формування агресивного мотиву, з'ясовується види агресивної поведінки, та взаємозв'язок агресії та насильства.

Ключові слова: *агресія, агресивна поведінка, агресивний мотив, насильство.*

Рассматривается понятие та сущность агрессии и агрессивного поведения, определяются причины формирования агрессивного мотива, уясняются виды агрессивного поведения и взаимосвязь агрессии и насилия.

Ключевые слова: *агрессия, агрессивное поведение, агрессивный мотив, насилие.*

Exploring of the concept and nature of aggression and aggressive behavior, the reasons of forming aggressive motive, it appears kind of aggressive behavior, and relationship aggression and violence.

Key words: *aggression, aggressive behavior, aggressive motive, violence.*

Постановка проблеми. За останнє десятиліття у всьому світі, особливо в країнах пострадянського простору, відзначається зростання насильницьких дій, що супроводжуються особливою жорстокістю, вибухами в громадських місцях, захопленням заручників, вандалізмом і знущанням над людьми. Такі соціально небезпечні прояви, зазвичай пов'язані з поняттями агресії і агресивності, викликають серйозне занепокоєння. Особливо гострою зараз є проблема деструктивності в сімейних відносинах.

Треба зауважити, що ні теоретики, ні практики досі не мають єдиної точки зору на феномен агресії. Тому поки точаться наукові дискусії, переважає громадська думка, згідно з якою проявам будь-якої агресії приписується негативне, деструктивне забарвлення. Це призвело до того, що соціально небезпечні наслідки агресивної поведінки, привертаючи до себе особливу увагу, наповнили цей термін лише негативним змістом і призвели до заперечення соціально схвальної агресії. Дійсно, якщо розглядати надмірні прояви агресії чи розвиток агресивності по типу акцентуації, то такі риси особистості, як надмірна домінантність, конфліктність, нездатність до соціальної кооперації можуть викликати негативне відношення.

Стан дослідження: Дослідженню психології кримінальної агресивної поведінки та агресії присвятили свої праці А.Г. Амбрумова, Ю.М. Антонян, О.М. Бандурка, В.М. Волков, В.О. Глушков, В.В. Гульданд, А.Ф. Зелінській, М.В. Костицькій, В.С. Медведєв, В.М. Синьов, С.А. Тарарухін, Г.Ф. Хохряков, та інші. Проте, проблема агресивної поведінки залишається недостатньо розробленою.

Виклад основних положень. Агресія - це невід'ємна динамічна характеристика активності й адаптивності людини. Ніхто не буде заперечувати, що агресія є частиною людського існування, його біологічної складової. Від природи людині дісталось всього два найбільш ефективних способу адаптації: агресія і втеча. Тому агресія, з нашої точки зору, природна модель поведінки, що забезпечує адаптацію людини, один із способів задоволення актуальних потреб у напруженій ситуації розвитку і життєдіяльності (стресу, деривації, фрустрації). У свою чергу, агресивність можна трактувати як готовність, схильність людини до реалізації агресивної моделі поведінки.